

Vzdělávací LISTY

02 | ČERVENEC 2015

**SLETOVÁ ARCHITEKTURA
v letech 1891–1912**

3 ÚVOD

Slavnostní cvičiště a odbory

4–5

II. VŠESOKOLSKÝ SLET

28.–30. 6. 1891

6–7

III. VŠESOKOLSKÝ SLET

28. 6.–30. 6. 1895

7–8

IV. VŠESOKOLSKÝ SLET

29. 6.–30. 6. 1901

9

V. VŠESOKOLSKÝ SLET

27. 6.–2. 7. 1907

10

VI. VŠESOKOLSKÝ SLET

27. 6.–4. 7. 1912

11

PSALO SE

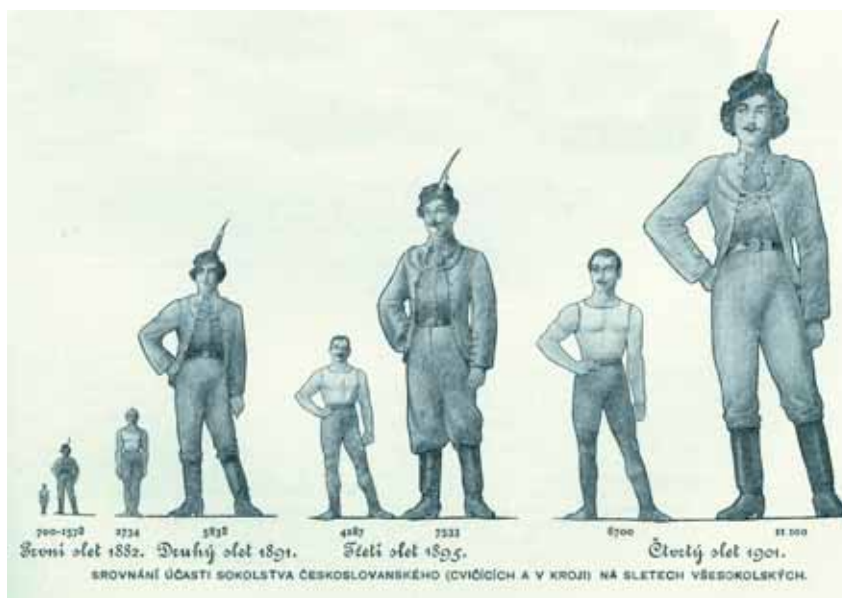

Psalo se v časopise Sokol před 120 lety

Vážení čtenáři,

váš příznivý ohlas na prvá dvě vydání Vzdělavatelských listů postavil jejich redakční radu před příjemnou povinností. Úkol připravit pro tištěné číslo časopisu Sokol jejich další vydání. A vzhledem k probíhajícímu Roku sokolské architektury bylo rozhodnuto zaměřit tentokrát pozornost na další, často i architektonicky důležité stavby a objekty, které jsou spjaty s významnými sokolskými událostmi. Dostáváte proto do ruky vydání, které je zaměřeno na cvičiště, která se nezapomenutelně zapsala do historie Sokola jako místa, kde se uskutečnily nejvýznamnější sokolské slavnosti – sokolské slety.

Věřím proto, že toto vydání Vzdělavatelských listů bude připomínkou dnes již historicky významných míst, která jsou neoddelitelně spjata s historií naší obce. Doufám, že toto vydání současně upozorní na skutečnost, že se velice rychle blíží významný rok 2018, kdy se opět na sletovém cvičišti bezpochyby ve velkém počtu sejdem a navíc si důstojně připomeneme sto let od založení Československé republiky a význam sokolstva pro její vznik.

Zdeněk Mička, vzdělavatel ČOS

Časopis SOKOL – Vzdělavatelské listy – samostatná speciální příloha časopisu SOKOL, vydává Česká obec sokolská
 Adresa redakce: ČOS, tiskové oddělení, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1, tel. 257 007 332, e-mail: zkubin@sokol.eu
 Redakce: Zdeněk Kubín, Kateřina Wágnerová | Tisk: Tiskárna Macík Sedlčany | Informace o časopisu podává a objednávky vyřizuje redakce. Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Za věcný obsah článků odpovídají autoři. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky upravovat, krátit nebo komentovat | MK ČR E 17339, ISSN 0489-6718

Ing. Ludvík Čížek

SLAVNOSTNÍ cvičiště a odbory

Při příležitosti dvacátého výročí od založení Sokola navrhl Miroslav Tyrš, aby se konalo veřejné cvičení včetně průvodu Prahou. Brzy se tato myšlenka rozrostla ve sjezd všech jednot z Čech a Moravy s přizváním krajanů žijících v zahraničí. Hlavní část sjezdu měla spočívat v hromadném vystoupení, které by veřejnosti přiblížilo sokolskou činnost. Nakonec se tento sjezd na Střeleckém ostrově stal prvním všesokolským sletem, kterých se od té doby uskutečnilo již patnáct.

Výbor Sokola Pražského se ujal pořádání prvního sletu a ustanovil k tomuto účelu 10 odborů, které organizovaly jednotlivé přípravy. Nás bude nejvíce zajímat činnost stavebního odboru, který měl na starost zajištění plochy pro slet a vystavení zázemí jak pro hosty, tak pro cvičence. Stavební odbor úzce spolupracoval s technickým odborem, tedy náčelnictvem, které jim dávalo podklady a požadavky pro terén a velikost sletišť. Nejvýraznější postavou stavebního odboru byl Ing. Ludvík Čížek, který koncipoval všechna předválečná sletišť. V tomto odboru však zasedali i další významní umělci a stavební podnikatelé své doby. Poté, co byly vzhled a lokace cvičiště schváleny, vypsaly se tzv. oferty (výběrová řízení) především na úpravy terénu a stavbu sletišť. Stavba spočívala ve vystavění dřevěné konstrukce, která se posléze zdobila nátěrem, obrazy, látkou, sokolskými hesly, malbami, prapory, chvojím, květinami, sochami atp.

Celý areál se skládal z několika tribun pro návštěvníky. Ti zde měli zázemí v podobě několika hostinců s výčepy a lednicemi. Nesměly chybět pokladny a toalety. Brány byly slavnostně zdobeny jak pro diváky, tak pro cvičence. Nezapomnělo se ani na prostory pro řazení cvičenců a na šatny pro ně. Dále

byly v areálu místnosti pro lékaře, hasiče, tribuna pro náčelníka, pódia pro ukazovatele a vyvýšené místo pro hudebníky, kteří měli i vlastní vchod.

Slet od sletu narůstal jak počet návštěvníků, tak i počet cvičenců.

Sletišť se rozšiřovala, brány se zvětšovaly. První slet byl na Střeleckém ostrově, druhý v Královské oboře u Výstaviště. Třetí až sedmý slet se konaly na letenské pláni, ze které se přesunuly na Strahov.

Venkovský slet na Střeleckém ostrově

// VŠESOKOLSKÝ SLET

Datum: 28.–30. 6. 1891

Místo konání: Královská obora

Návrh sletišť: Ing. Ludvík Čížek

Stavební odbor: F. Víšek, K. Horák,
L. Čížek, J. Alexander, J. Bílý, J. Hübsch,
F. Enders, V. Fiala, J. Hajský, K. Stark

Počet cvičenců: 2 734

Velikost tribuny: 7 000 míst

Rozloha cvičiště: 11 875 m²

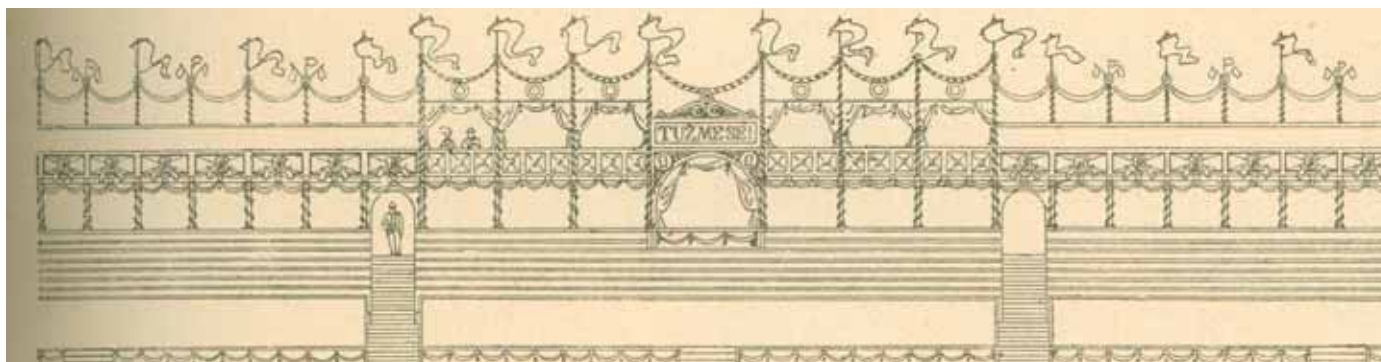
První sokolský slet využíval budov nacházejících se na Střeleckém ostrově, proto jsme se mu více nevěnovali. První sletišť postavené na „zelené louce“ bylo až při druhém sletu v roce 1891. Byla to první velká společenská událost, kterou organizovala v roce 1889 založená Česká obec sokolská. Bylo rozhodnuto, že slet se

uskuteční v rámci Jubilejní výstavy, což byla hospodářská, kulturní a společenská výstava uspořádaná na oslavu jubilea první průmyslové výstavy konané v Praze roku 1791. Ačkoli byly v jednání i jiné lokality, díky blízkosti výstaviště se

rozhodlo, že slet se uskuteční v Královské oboře severozápadně od výstaviště na ploše vytyčené železničním náspejem a řekou Vltavou. Místo bylo pronajato od pražského magistrátu s podmínkou, že do 15 dnů po skončení sletu bude

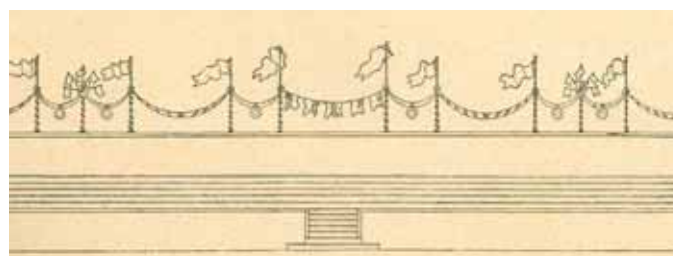
Stavba cvičiště

Velká tribuna

Hostince a vchod na cvičiště

Menší tribuna

Závod v běhu

Slavobrána

Poloha výstavy a cvičiště

louka opět vyklizena. Původně bylo v plánu postavit čtyři tribuny a tzv. tábor pro cvičence. Při druhém sletu však nebylo ještě tolik finančních prostředků jako při sletech následujících, a tak se od tábora upustilo a postavily se jen dvě tribuny. I slavobrány byly jen dvě. Jedna se nacházela před železničním náspem a vedla do areálu sletišť. Mezi cvičištěm a seřadištěm se nacházela druhá brána, do jejíž lunety prof. František Ženíšek zasadil obraz alegorie České obce sokolské.

Na slavnostní výzdobě se podílel i prof. Josef Myslbek.

Sletové zajímavosti:

- ☞ Do prvního kola výběrového řízení na stavbu sletišť se nikdo nepřihlásil, protože většina řemeslníků už byla zaměstnána na stavbě areálu Jubilejní výstavy. Svoji nabídku na úpravu půdy poslal i podnikatel Václav Havel, děd prezidenta Václava Havla, kterého ale nakonec sokolové nevybrali.
- ☞ Úpravy areálu značně zkomplikovaly podzimní povodně v roce 1890. Slavnostní pozemek byl pod smrdutým bahnem, kterého se těžko zbavovalo. Dokonce se v jednu chvíli přemýšlelo nad změnou lokality, které nahrával i strach z opětovné jarní povodně.
- ☞ Chvoj na výzdobu darovaly obecní úřady měst a majitelé lesnických panství. Město Hradec Králové věnovalo peníze, neboť zrovna nemohlo přislíbit žádnou chvoj. V pamětních materiálech je zdůrazněno, že šlechta dodání chvoje odmítla.
- ☞ Již osm let od sletu by na tomto místě nemohlo sletišť vzniknout, protože řečiště Vltavy bylo v letech 1899–1902 významně ovlivněno výstavbou plavebního kanálu, který by sletišť protínal.

/// VŠESOKOLSKÝ SLET

Datum: 28. 6.–30. 6. 1895

Místo konání: Letná

Návrh sletišť: Ing. Ludvík Čížek

Stavební odbor: K. Horák, L. Čížek,
J. Valenta, T. Hodek, M. Bílek, J. Velinský

Počet cvičenců: 4 287

Velikost tribuny: 11 000 míst

Rozloha areálu / cvičiště: 64 800 m² /
16 000 m²

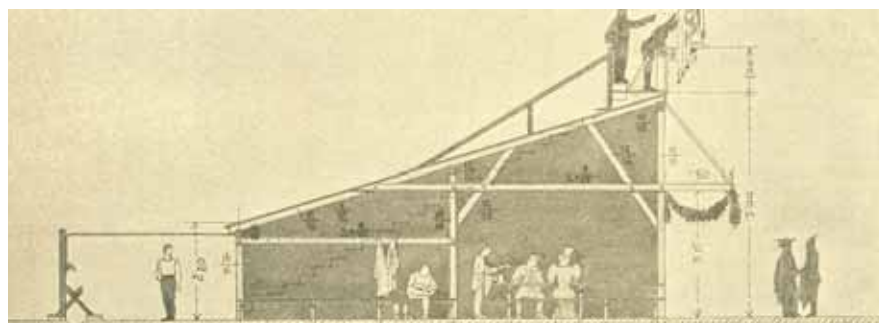
Jubilejní výstava v roce 1891 měla spíše zemský ráz, a tak se rozhodlo, že vznikne Národopisná výstava lidu československého. Přípravy začaly krátce po jubilejní výstavě a vyvrcholily v květnu roku 1895, kdy byla výstava zahájena a trvala až do října. Díky tomu vznikla i myšlenka třetího sletu, protože tam, kde se pozvedalo české sebevědomí, tam nesměli sokolové chybět. Národopisná výstava československá chystala zbudovat velký amfiteátr pro lidové slavnosti.

Sokolský pavilon na výstavě

V něm mělo vzniknout i sletišť. Stavební odbor však došel k závěru, že tento areál je pro sletišť nedostačující. Nakonec byl od Spolku pro pěstování her české mládeže pronajat pozemek na Letné. Byla vystavěna hlavní tribuna k sezení a další menší tribuny k stání. Počet bran se zvýšil.

Opět se využila luneta od prof. Ženiška, ke které přibyla luneta nová, také s alegorií České obce sokolské, ale tentokrát od Jaroslava Preisslera. Hlavní dekorace byla na vchodech pro obecnost, nad vchody ze seřadišť a nad hudebním pavilonem.

Průřez pobočné tribuny

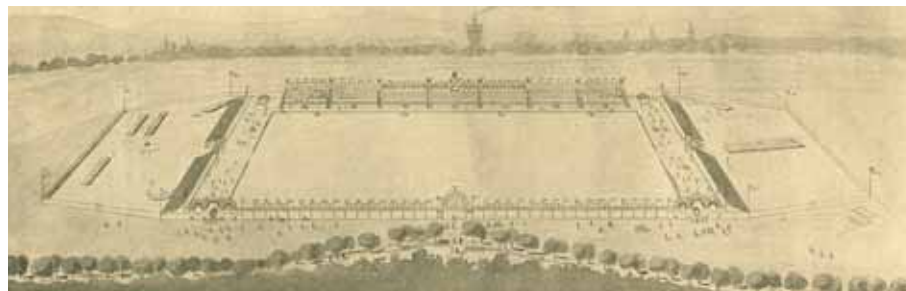
Na hlavní tribuně

Sletové zajímavosti:

- ☞ V době slavností bylo cvičiště zaplaveno přivalovým deštěm a hrozilo, že se vystoupení zruší. I výzdoba tribun byla zničena. Nakonec několik set cvičenců pomohlo odvést vodu z cvičební plochy.
- ☞ V pondělí 1. července se konala společná návštěva expozice na Národopisné výstavě, kde sokolové měli vlastní sokolský pavilon, který byl postaven díky veřejné sbírce. Byl zbudovaný v českém slohu podle návrhu architekta A. Čenského. Uvnitř se nacházela tělocvična s nářadím. Když se vystoupilo po schodech do prvního patra, ocitl se návštěvník na kryté galerii, z které se vcházelo do zasedací síně, knihovny a archivu. Výzdobu navrhli malíři Ženišek, Záhorský a Wiesner.

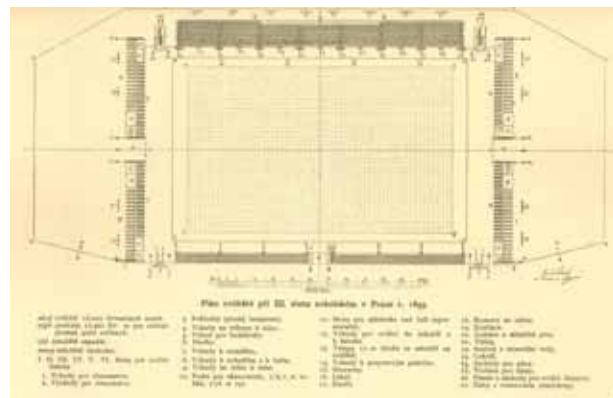
Cvičiště při stavbě

Pohled na slavnostní cvičiště směrem od Prahy

Poloha slavnostního cvičiště

Plán cvičiště

IV. VŠESOKOLSKÝ SLET

Datum: 29. 6.–30. 6. 1901

Místo konání: Letná

Návrh sletišť: Ing. Ludvík Čížek

Stavební odbor: L. Čížek, M. Bílek,
F. Hodek, O. Tille, K. Horák, F. Hubáček,
J. Valenta, B. Wachsmann

Počet cvičenců: 6 000

Velikost tribuny: 22 000 míst

Rozloha areálu / cvičiště: 59 000 m² /
21 576 m²

Pro IV. všesokolský slet v roce 1901 bylo vybráno již osvědčené místo v Praze na letenské pláni. Tentokrát jej sokolům pronajal zdarma přímo pražský magistrát. Pozemek na Letné byl v rámci pražského regulačního plánu právě určen k velkému

IV. VŠESOKOLSKÝ SLET

střetávání se lidí. Návrh sletišť opět vypracoval inženýr Ludvík Čížek a výběrové řízení na stavbu areálu vyhráli členové stavební komise F. Hubáček a M. Bílek. Tím, jak se areál zvětšoval, rozrůstaly se i prostory pro diváky. Krom hostinců vznikly i místnosti pro cukráře, kavárny, vinárny, prodej dopisnic a suvenýrů. Uprostřed mezi hostinci stál hudební pavilon, jehož konstrukce byla důmyslně promyšlena tak, aby byla hudba slyšet po celém cvičišti. Pro obecenstvo se postavily dvě brány – Týršova a Fügnerova, do které bylo umístěno sousoší od sochaře Stanislava Sucharda. Pro cvičence byly postaveny také dvě brány. Průčelí areálu bylo zdobeno jmény sokolských jednot a sokolskými hesly. Na galerii byly umístěny sokolské prapory.

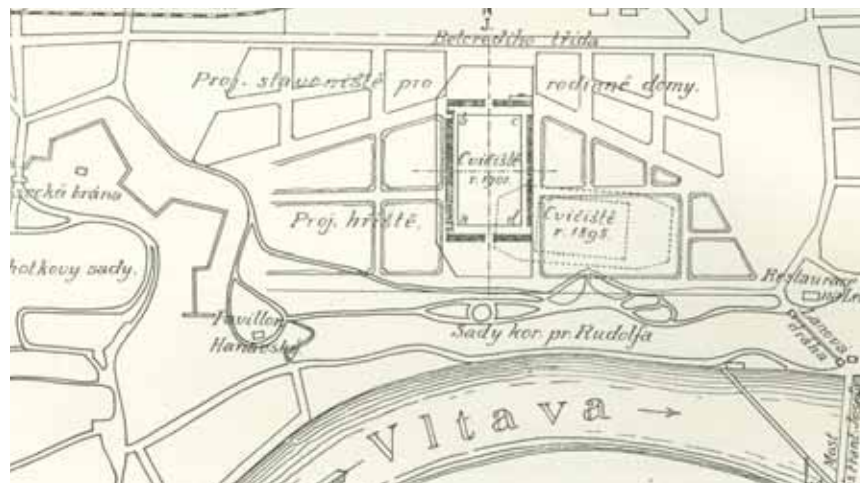
Tribuna k stání na seřadiště

St. Sucharda, výplň oblouku nad slavnostní bránou

Sletové zajímavosti:

- ☞ Na tribuny se zapůjčovaly židle. Někteří tak činili za poplatek, jiní zdarma. A právě od známé firmy bratří Thonetů bylo bezplatně zapůjčeno 154 židlí.
- ☞ Technickému pokroku se nebránili ani sokolové. Telefonním drátem se spojilo severní seřadiště s jižním. Na tribuně náčelníka byl elektrický zvonek, od kterého vedl přes cvičiště napjatý drát k hudebnímu pavilonu.
- ☞ Prvně je v pramenech výslovně zmíněno, že sletišťe svojí výzdobou vychází z antických stadionů a koloseí.
- ☞ Hlavní brána Fügnerova byla 15 m vysoká a její vrchol zaujímal štíhlý podstavec s koulí, na který dosedal sokol s rozpjatými křídly.

Poloha slavnostního cvičiště na Letné

V. VŠESOKOLSKÝ SLET

Datum: 27. 6.–2. 7. 1907

Místo konání: Letná

Návrh sletišť: Ing. Ludvík Čížek

Stavební odbor: L. Čížek, J. Kavalír,
M. Bílek, F. Hodek, O. Tille, F. Hubáček,
S. Sucharda aj.

Počet cvičenců: 8 000

Velikost tribuny: 50 000 míst

Rozloha sletišť / cvičišť:

110 000 m² / 26 000 m²

Zvolený stavební odbor se začal scházet v říjnu roku 1906. Schůzi bylo celkem osmnáct – 15 v kanceláři a tři na cvičišti. Projekt, předběžný rozpočet, statický výpočet konstrukcí, uměleckou výzdobu, vrchní dozor – to vše sám zařídil předseda br. Čížek. Opět byly vystaveny brány pojmenované po zakladatelích sokola J. Fügnerovi a M. Tyršovi. Byly široké a majestátní.

Už z dálky bylo vidět, že se jedná o hlavní vstupy do areálu. Díky velkému počtu cvičenců vznikla dvě seřadiště – severní a jižní. Cvičenci vcházeli na své značky dvěma branami borců o šířce 14 m. Kromě toho opět byla vystavěna střední brána s pavilonem pro hudbu.

Sletové zajímavosti:

- ☞ Během stavby sletišť na jaře 1907 začali stávkovat tesaři. Díky vzájemné dohodě se po 14 dnech opět pokračovalo v práci.
- ☞ Sletišť muselo být hotové o měsíc dříve, než bylo zvykem, protože už 2. června byla na programu slavnostní scéna Šachový turnaj.
- ☞ Rozestupové značky zapůjčil pražský magistrát. Jednalo se o žulové kostky, jakých se používá k dláždění ulic. Kameny byly vsazeny do země 1,85 m od sebe.

Stavba brány borců

Stavba postranní tribuny

VI. VŠESOKOLSKÝ SLET

Datum: 27. 6.–4. 7. 1912

Místo konání: Letná

Návrh sletišť: Ing. Ludvík Čížek

Jednotný architektonický ráz:

Alois Dryák

Počet cvičenců: 14 000

Velikost tribuny: 100 000 míst

Rozloha areálu / cvičiště: 140 000 m²
/ 47 000 m²

VI. všesokolský slet svojí velikostí opět předčil slet předcházející. Počet cvičenců se

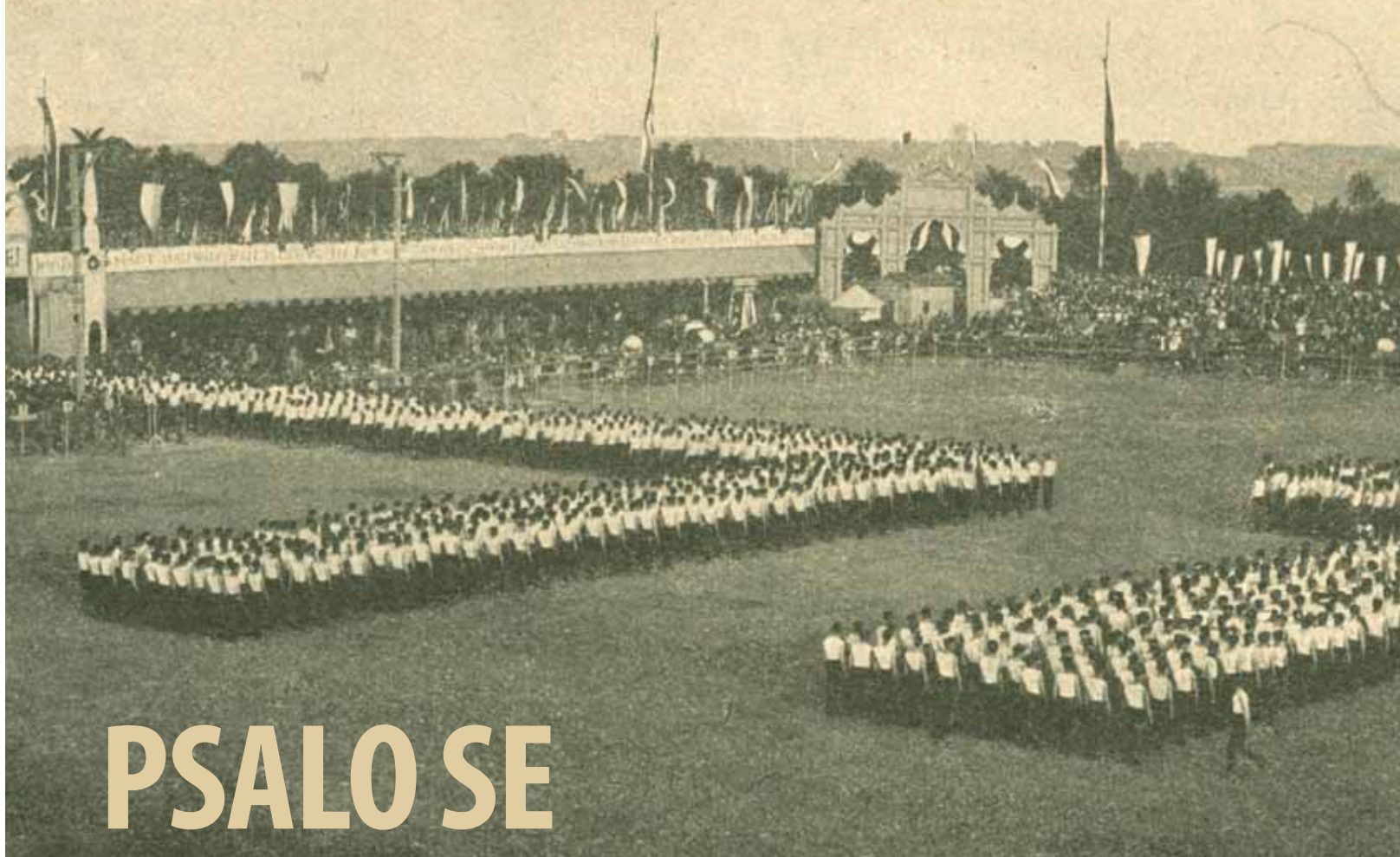
téměř zdvojnásobil, ale i tak letenská pláň stále vyhovovala požadavkům stavebního odboru. Už nestačila dvě seřadiště, musela se naprojektovat čtyři. Toho se opět chopil předseda stavebního odboru Ludvík Čížek. Novinkou však je, že jednotná výzdoba, tak aby celý areál byl architektonicky sladěn, připadla významnému českému architektovi Aloisi Dryákovi. On byl tím, kdo navrhl, aby sletišť bylo vystavěno v duchu antických staveb. Celý areál se tak stal kulisou pro sletovou scénu Marathon, při které vystupovalo 1 500 cvičenců v antickém oblečení. *Kateřina Wágnerová*

Sletové zajímavosti:

- ☞ Stavba sletové arény byla postavena opět ze dřeva a dřevěné konstrukce byly potaženy jutou. Nešlo přímo o kopírování antických památek, ale o inspirování se jimi.
- ☞ Ludvík Čížek zmiňuje, že když budoval sletišť v roce 1907, byl si téměř jist, že je to na Letné naposledy. Podle regulačních plánů se tam měly vystavět domy, sady a hřiště menších rozměrů.
- ☞ Orientace cvičiště byla zvolena tak, aby co největší počet diváků v době odpolední nebyl obrácen čelem proti slunci.

PSALO SE

V ČASOPISE SOKOL PŘED 120 LETY

„O CVIČENÍ SPOLEČNÝCH O PŘÍŠTÍCH SLETECH“

Přesně před 120 lety se konal III. všesokolský slet, na kterém společně vystupovalo více než 4 000 mužů. Hromadná cvičení pořádal technický odbor – náčelnictvo. Jeho členem byl již legendární náčelník ČOS Jindřich Vaníček, který řídil slety až do roku 1926. Hudební doprovod jako autor i jako dirigent vlastní kapely obstaral Karel Šebor. Z velkého počtu sletových diváků se vždy najde někdo, kdo má k programu výhrady. A právě jeden z nich, bratr Steinhauser, zaslal k hromadnému vystoupení do časopisu Sokol svoji připomínku, kterou pro zajímavost uvádíme.

„Vidíme, že od sletu r. 1891 stále jeden ‚koníček‘ se opakuje. Všechna následující sletová cvičení byla, abych tak řekl, na jedno kopyto, nic nového, táž hudba, týž rozstup, týž obraz. Tu přicházím k tomu, co mi hlavně na mysli tane; totiž že souběh na prostná vypsaný Obcí neměl by býti tak omezován, jak se stalo, nač to?

Musí být ta cvičení 8dobá? Proč pak by nemohla býti 4-, 5-, 6dobá?

Proč musí to býti zrovna prostná? Nemohou to býti jiná společná? Pro tak veliký souběh mělo by býti více volnosti. Nečiním tím tak výčitky obecnímu sboru, ne, pronáším pouze svoje mínění, že takovým přesným omezováním se

cesta mnohým dobrým návrhům zavírá a mnohý dobrý návrh leckde třeba klíčí, leč v malém neprovedlivý pochovává.

To doporučuji ku laskavému povšimnutí.”

(Besídka sokolská. Br. Steinhauser: O cvičeních společných o příštích sletech, Sokol, roč. XXI., 1895, č. 5, kráceno.)

NOC SOKOLOVEN

11. září 2015